

Macskajáték

Örkény István drámája Szegeden

Örkény legújabb dramaturgiai bombája, a *Macskajáték* éppen egy esztendője robbant a szolnoki színházban. A Pesti Színház szinte az ösbemutató után azonnal műsorra tűzte, a dráma azóta több vidéki színpadon is megjárta, s ha jól tudom, már külföldön is játszották.

Miért, honnan e feltűnő siker? A legfőbb ok talán az, hogy a *Macskajáték* — akárcsak egy másik Örkény dráma, a *Tóték* — visszahozott valamit a régiségből. Abból az időből, amikor a szórakozás és a művészet még nem vált ketté. Napjainkban sajnos, reménytelenül elváltak útjaik; talán már nem is nyúlnak egymás keze után. Ezért aztán az egyik színházi előadásnak unatkozó-értetlenkedő nézők ülnek, „élvezik a művészetet”, a másikon mulató-nevető emberek, akik, ha jól összeszedik magukat, hamar rájönnek, hogy tulajdonképpen semmiségeken „szórakoztak”.

A színházak nyilván nagyon unják már ezt az állapotot. Hát még a közönség! Mindketten kapva-kapnak hát az olyan dramaturgiai dolgozatokon, amelyekben a művészet és a szórakozás hajdanvolt szép egysége úgy helyreáll, mint mondjuk Örkény új drámájában.

A *Macskajáték* szorongás és szégyenkezés nélkül mulathatunk; nem a darabra ráaggatott vicceken nevetünk. A dráma humora mély és ősi, mint a régiek színpadi játéka.

Ehhez képest semmiség, hogy a *Macskajáték* szétzilálja a régiek kedvelt formáit. Hogy a darab egyetlen asztala három funkciót tölt be — egyszer a főhőse, az öreg Orbánné, máskor a gyerekei, harmadszor egy budai presszó — a lényeghez képest oly jelentéktelen, hogy a nézők szinte nem is törődnek vele. Hát azzal a szintén régi szabállyal, hogy a dráma dialógusokból áll? Itt csupa monológot hallunk. Maga a darab is tulajdonképpen egyetlen monológ. A szereplők legtöbbször nem egymással és nem egymásnak beszélnek, hanem nyíltan szembefordulva a közönséggel mondják szerepüket. De kit zavar ez? Sőt az az igazság, hogy a párbeszédnek és a monológnak ez a szokatlan váltakozása-kavargása még külön izgalmat is hordoz.

A *Macskajáték* ismét bizonyítja, mennyire jelentéktelenek a szkolasztikus dramaturgiák. Mindent szabad, ha az életanyag, amelyet a dráma megjelenít, lényeges és érdekes.

A darab főhőse egy 65 év körüli pesti özvegyasszony, Orbánné. A darab az ő monológja. Münchenben élő testvérének, Gizának küldi

Hernádi Oszkár felvétele

A két főszereplő, a két testvér az Örkény-dráma utolsó jelenetében: Giza (Barta Mária) és Orbánné (Hegedüs Ágnes)

— hol levélben, hol telefonon — tudósításait az életéről. Ez a Giza milliommós fiánál él egy München melletti kastélyban, s gyakran hívja magához Orbánnét. Ő azonban nem megy, mert szerelmes egy kiöregedett operaénekesbe, Csermlényi Viktorba, aki minden csültörtökön hozzá jár vacsorázni.

Úgy tűnhet ebből, a darab az öreg emberek szerelméről szól, és hogy különös humorának éppen ez a lényege. Hatvanon felül őstoba és szomorú dolog szerelmeskedni. Valóban: a darab erről is szól. De ennél több rejtezik a mélyén. Egy élet, egy világ él, lélegzik, lüktet ebben a darabban: az öregség szomorú és fájdalmas állapota, amelyhez egyszer mindenki elérkezik.

Akárcsak Pesten, Szegeden is a szolnoki ösbemutató rendezője, a fiatal Székely Gábor állította színre a darabot. Láttam az ösbemutatót; az alapelvek azonosak. Mindenekelőtt azonos a gyors, szinte egy lélegzetre, egy „slukkra” diktált tempó.

És azonos a főszereplő. A szolnoki Orbánnét, Hegedüs Ágneset látjuk a szegedi színpadon. Annakidején én is megírtam, milyen hitelesen, meggyőző erővel játszotta ennek a slampos, erőszakos, létszerető öregasszonynak a szerepét a kitűnő színésznő. Azóta alakítása nemcsak pontosabb és precízebb, de mélyebb is lett. Akárcsak Szolnokon, Szegeden is viszi, hajtja előre az előadást.

Az ösbemutató Csermlényi Viktor szerepében — vendégként — Bárgyörgyi Károlyt láttuk. Most — de már „beltagként” — szintén ő az előadás megkopott hangú, állandóan szerelmes

operaénekes. Az alakítás még erősebb az ösbemutató szépsége, izgalma és büszkesége. Csakugyan jó szerep ez, és jó, hiteles a színészi játék is.

A többi szereplő most találkozik először Örkény művével. A szerző, elegáns, és mindkét lábára béna Giza szerepét Barta Mária játszotta. Az alakítás jól formált munka, némely ponton azonban szinte ridegen kemény. Fogarassy Mária öregedő és képmutató Paulája jó szín a produkcióban. Dery Mária Egérkéje, ahogyan Örkény megírta, szerencsétlen és tisztaszívú ember. Falvay Klára Ilusa — Orbánné lánya — jó karakter; hiteles rajza a mai fiatalok egy jellegzetes típusának. Szendrey Ilona, mint Cs. Bruckner Adelaida, Viktor anyja, visszatartottságában is színes és mulatságos. Janka Bélának kisebb szerep jutott, de közömbös tárgyilagosságával egy szinten jellegzetes alakját mutatta be a mai fiataloknak.

Az előadás — mint a szolnoki ösbemutató — Szegeden is Fehér Miklós hangulateltelő díszletei között zajlott le.

Ö. L.

Gádor István kerámiái

Beszélgetés a művésszel

A magyar kerámiaművészet megteremtőjét köszöntöttük vasárnap Szegeden. Kiállításának megnyitására érkezett városunkba a 81 esztendő Gádor István Kosuth-díjas kiváló művész. Ebből az alkalomból kértük beszélgetésre.

— *Hogyan született meg a magyar kerámiaművészet?*

— Egy művészeti ág megszületésének és kifejlődésének ipari és kereskedelmi alapokra van szüksége. A század első évtizedéig ezek a feltételek még nem voltak meg hazánkban, így a kerámiaművészet sem alakulhatott ki. Az 1909-es bécsi nagy szecessziós kiállítás adta az indítást és 1912-ben megszervezték az első magyar kerámiaműhelyt és az oktatást. Tizennyolcban már nemzetközi kiállításon szerepeltünk Szófiában.

— *Miben látja a kerámia lényegét?*

— A kerámia a képzőművészet sajátosan izgalmas területe. Anyagában és felfogásában is a leggazdagabb lehetőségeket kínálja. Használati tárgytól a művészi térdekorációig, a porcelántól az üvegig széles a variációs lehetőség.

— *A közelmúltban készült faliképein különböző anyagokból alkotott harmonikus egységet.*

— 1957-től, nyugdíjban, vonuláson kívül foglalkozom különböző anyagok egybeépítésével. Agyagot és üveget, rezet és samottot a tűz segítségével össze lehet fogni, egységgé lehet őket izzítani. Ezek új lehetőségeket rejtenek. Segítségükkel megsokszorozódik a kifejezés, a téma kibontásának lehetősége, hatása.

— *Valósághoz kötődőnek vagy absztraktnak tartja alkotásait?*

— Szerintem nincsenek absztrakt dolgok, csak természeti jellegűek vannak. A szokatlanokat, a még nem mindenki által ismerteket nevezik elvontnak. Ötven évvel ezelőtt absztraktnak

tűnt a tízezer méter magasságban való repülés, ma a hétköznapi dolgok közé tartozik.

— *Miben látja a kerámia jövőjét?*

— A kerámia lényege sokféleségében rejlik. És ez adja jellegét is, ez határozza meg fejlődésének útját.

Gádor István kiállítását, mely átfogja és példázza a magyar kerámiaművészet egész történetét, fejlődésének állomásait, vasárnap délből Herczeg Ibolya művészettörténész nyitotta meg a Horváth Mihály utcai képtárban. Gádor első bemutatott alkotása, egy porcelánakt 1912-ben készült

és 1971-es keltezésű művek mutatják a jelen művészetét. Ez a hatvanéves művészpályára kísérletező, újító alkotóművészt mutat. Gádor alkotási módszere a felrakás. Elhagyja a kerámia ősi funkcióját, művei díszek, esztétikai élményt nyújtó műalkotások. Művészetének kiteljesedését a legutóbbi tíz esztendő mutatja. Ez egyrészt az anyag lehetőségeinek kutatásában nyilvánul meg, másrészt a kifejezés új minőségében. Művészetét egyszerre jellemzi a biztos kompozíciós készség, a plasztikai látás, a virtuóz rajztudás, finom színskálára, kísérletező kedv és játékoság.

Dobos Lajos műemlék fotói

Izgalmas és tanulságos kirándulásra invitálnak Dobos Lajos műemlék fotói, melyet a Horváth Mihály utcai képtár második emeletén szemlélhetünk. Fotóinak segítségével végigjuthatjuk történelmünk építő évszázadait. Jó szemmel és érzékkel várja ki a pillanatot, a fény-árnyékhátok legszebb játékát. Természetesen nézőpontból fényképez, mindenféle különleges manőver nélkül véteki észre velünk a legrejtettebb s mégis tipikus, mégis beszédese és gazdag részleteket.

Tandí Lajos

KÉPERNYŐ

Dzsézn és Zseltkov

Liebmann Béla felvétele

Polónyi Gyöngyi és Balázsovits Lajos a gránátköves karékban

Miközben Roger Moore, a glóriás Templar pesti utcákon osztogatja az autogramot és nyilatkozik: elég volt az Angyalból — kollégája, Peter Wyngarde javában folytatja. Nem az Angyal — halszáka alkata, írói ambíciója és persze a fodrásza más szerepet jelölt ki számára. A *Különleges ügyosztály* charme-os agytrösztjét, ő a Dzsézn, hiteles helyesírással: Jason. Glóriát ugyan ez ideig nem viselt, hűvös gesztusai, nagyvonalú ötlei, elegáns bravúrai azonban éppoly nyugalmat árasztanak, közbiztonságot garantálnak, miként az Angyaltól megszoktuk. Tehát reszkessenek a bűnözők! Ezen túlmenően a szakma ügyes fizetemberei az Angyal-filmek „mélto folytatásáról” gondoskodtak a Különleges ügyosztályon. Bárgyúságában méltórol.

Könyvtár-sorozatban elővasható. A. I. Kuprinnek, a századforduló Oroszországa jeles író-elemzőjének 1911-ben készült kisregénye (*A gránátköves karék*) a lelki folyamatok finom rajzával a legtisztább emberi érzésekbe, a szerelembe is beleszálló társadalmi különbségeket írta meg egy szomorú történetet apropóján — amiből a képernyőn csak a cselekmény sápadt szillettje, szentimentális árnyképe maradt. Hogy valamiféle érzékelhető dráma bontakozzon ki, ahhoz többet kellene tudnunk Zseltkovról, a szenvedő hősről, az áldozatról (Csikos Gábor) — helyette azonban Vera Nyikolajevna névnapis társaságát fotózza a kamera, balettbetétekkel. Csajkovszkij-zenevel illusztrálva. A rendező *Esztorgályos* Károly nem találta meggyőző közös gondolati fedezetet a darab szalonjelenetei és balladái vonala mögött, így a szereplők is igazi szerepek nélkül, üres térben mozogtak.

N. L.

Ki mit tud? városi döntő

Szombaton és vasárnap lezajlottak az 1972-es Ki mit tud? Szeged városi, illetve Csongrádi megyei döntői. Szombaton este a JATE Auditorium Maximumában mutatták be műsorukat a döntőbe jutott szegedi versenyzők. A 27 műsor-számot felsorakoztató bemutató eredményeit jóval éjjel után hirdette ki dr. Galgóczi Dezsőné, a városi KISZ-bizottság agitációs és propaganda titkára, a zsüri elnöke. A városi döntőből továbbjutott a két szegedi irodalmi színpad, a Minerva és az Egyetemi Színpad. Két versmondó, Tolnai Mária és Peczka Mihály — mindketten a Minerva Színpad tagjai — érdemelte

ki a továbbjutást, Nagy András paródiájával, Grund Gyuláné és dr. Zambó Géza szövegével harcolta ki a magasabb osztályba lépést. A színvonalas kórusverseny legjobbainak a *Tömörkény István gimnázium* és *művészeti szakközépiskola kamarakórusa* és az *Ifjú Zenebarátok Kórusa* bizonyult. Dzsessz-kategóriából az arab énekes, *Avad Musztafa* és *Vági László* dzsesszegyüttese a továbbjutó.

Sajnos a nézők egy rossz szul összeállított, szerkesztett és rendezett versenyt láthattak. És erre még a sok műsorszám, a nem éppen optimális helyszín sem mentés.

Modern est a konzervatóriumban

A modern zene népszerűsítésére rendezték a szolnoki hangversenyt az Országos Filharmónia március 29-én, szerdán este 8 órai kezdettel Szegeden, a Tömörkény zeneművészeti szakközépiskola Lenin körúti nagyertermében. A Mihály András vezette Budapesti Kamaragyűttes *Ballada Sándor: Xenia*, *Maros Rudolf Sirató, Sztravinszkij Dumbarton Oaks, De Falla: Cembalo-verseny*. Mihály András: *Három tétel* és *Jan Kapr: Etűdök* című műveit mutatja be *Szűcs Lóránt* (cembalo) és *Csengery Adrienne* (ének) közreműködésével.

Balassa Sándor öt tételű művét a Mihály András vezette kamaragyűttes felkérésére írta, címét az irodalomtörténetből kölcsönözte: így nevezték a görögök a vendégnek átnyújtott ajánlékokat, később pedig a római költészetben az epigrammákat. Maros Rudolf Siratójának szövege és dallama a Magyar Népzene Tárában található siratóének, amelyben a szerző a kísérlet során a népi dallam egyes motívumait a legkorszerűbb műzenei eszközökkel dolgozta fel. Sztravinszkij műve a neves komponista „neoklasszikus”

korszakának terméke: 1937—38-ban amerikai koncertturné során ismerkedett meg a zenekedvelő Bliss családdal, nekik ajánlotta művét. A három tétel megformálása a barokk concerto hagyományait eleveníti fel. De Falla cembalo-versenyét a világhírű művész, Wanda Landowska ösztönzésére írta, s maga Landowska mutatta be 1926-ban Barcelonában, Pablo Casals vezényletével. Nem hagyományos versenyműről van szó, inkább „kamaracertóról”, melyben a zongora történelmi elődje, a clavichord a többi öt hangszerral egyenrangú szerepet tölt be. Mihály András 1968-ban komponált művének fő problematikája a kötött és a szabad zenei anyag szembeállítása, a tételek ezt a problémát más és más oldalról vizsgálják meg. Végül a modern műsor zárószámában a mai csehszlovák zene egyik legjelentősebb képviselőjének, Jan Kaprnak műve hangzik el. Az Etűdök énekhangra és fuvalra írt paródiák, a négy tétel mindegyike egy-egy stílusvilágot figuráz ki, mint például a népdalfeldolgozást vagy az olaszos áriát.